ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
11 Ιουλίου 1985 *

Στην υπόθεση 137/84,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Cour d'appel της Λιέγης (έκτο τμήμα) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητεί, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου μεταξύ

Εισαγγελικής αρχής

και

Robert Heinrich Maria Mutsch, κατοίκου Saint-Vith,

την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της Συνθήκης ΕΟΚ και ιδίως του άρθρου 220 της εν λόγω Συνθήκης,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

συγκείμενο από τους Mackenzie Stuart, πρόεδρο, G. Bosco, και O. Due, προέδρους τμήματος, P. Pescatore, T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann, Y. Galmot, και R. Joliet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: C. O. Lenz
γραμματέας: P. Heim

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο κατηγορούμενος στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενος από το δικηγόρο B. Moutrier, αντικαθιστώντα το δικηγόρο Ortmann·

— η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενη από τον A. Squillante, πρόεδρο τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, προϊστάμενο της υπηρεσίας διπλωματικών διαφορών, συνθηκών και νομοθετικών θεμάτων του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενο από τους avvocati dello Stato O. Fiumara και F. Caramazza·

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους F. Benyon και H. Van Lier, μέλη της νομικής της υπηρεσίας,

αφού άκουσε το γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του στη συνεδρίαση της 28ης Μαρτίου 1985,

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

1 Με απόφαση της 26ης Απριλίου 1984 που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Μαΐου του ίδιου έτους το Cour d'appel της Λιέγης υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 220 της Συνθήκης ΕΟΚ.

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο ποινικής δίκης κατά του Robert Mutsch, λουξεμβουργιανής ιθαγένειας, κατοίκου Βελγίου (Saint-Vith), γερμανόφωνου δήμου υπαγόμενου στη δικαιοδοσία του πλημμελειοδικείου της Verviers.

3 Ο Mutsch καταδικάστηκε ερήμην σε πρόστιμο από το πλημμελειοδικείο της Verviers στις 2 Νοεμβρίου 1982. Κατά της αποφάσεως αυτής άσκησε ανακοπή ζητώντας ταυτόχρονα εφαρμογή της ευεργετικής διατάξεως του άρθρου 17, εδάφιο 3, του νόμου της 15ης Ιουνίου 1935 περί χρησιμοποιήσεως των γλωσσών ενώπιον των δικαστηρίων, κατά το οποίο « όταν ο κατηγορούμενος, βελγικής ιθαγένειας, κατοικεί σε γερμανόφωνο δήμο υπαγόμενο στη δικαιοδοσία του πλημμελειοδικείου της Verviers και υποβάλλει αίτηση, κατά τους τύπους του άρθρου 16, η διαδικασία ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου διεξάγεται στη γερμανική γλώσσα ».

4 Το δικαστήριο αποδέχθηκε το αίτημα του Mutsch με απόφασή του της 23ης Νοεμβρίου 1982, η εισαγγελική αρχή, όμως, άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής επικαλούμενη το γεγονός ότι ο κατηγορούμενος δεν είχε βελγική ιθαγένεια και επομένως δεν μπορούσε να τύχει του ευεργετήματος της διατάξεως του άρθρου 17, εδάφιο 3, του νόμου της 15ης Ιουνίου 1935.

5 Δεδομένου ότι το Cour d'appel της Λιέγης είχε αμφιβολίες ως προς το αν συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο το να παρέχεται μόνο στους βέλγους υπηκόους η ευχέρεια να ζητήσουν εφαρμογή του προαναφερθέντος άρθρου 17, εδάφιο 3, ανέβαλε την έκδοση οριστικής αποφάσεως και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα.

« Το άρθρο 17, εδάφιο 3, του νόμου της 15ης Ιουνίου 1935 περί της χρησιμοποιήσεως των γλωσσών ενώπιον των δικαστηρίων, το οποίο παρέχει την ευχέρεια στον κατηγορούμενο *βελγικής ιθαγένειας ο οποίος κατοικεί σε γερμανόγλωσσο δήμο* υπαγόμενο στη δικαιοδοσία του πλημμελειοδικείου της Verviers να ζητήσει να διεξαχθεί η διαδικασία στη γερμανική, είναι σύμφωνο προς τις αρχές που αναφέρονται στο άρθρο 220 της Συνθήκης, το οποίο αποβλέπει στη διασφάλιση της προστασίας των προσώπων καθώς και στην απόλαυση των δικαιωμάτων, υπό τους όρους που αναγνωρίζει κάθε κράτος στους υπηκόους του, δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση: *σε ποινική δίκη* πρέπει ή δεν πρέπει να χορηγηθεί σε άτομο εκφραζόμενο στη γερμανική γλώσσα, υπήκοο της ΕΟΚ και κυρίως, όπως στην προκειμένη περίπτωση, που έχει την *ιθαγένεια του Λουξεμβούργου* και *κατοικεί στο Saint-Vith*, γερμανόφωνο δήμο, η ευχέρεια να ζητήσει τη διεξαγωγή της διαδικασίας στη γερμανική; »

6 Έτσι όπως διατυπώνεται το ερώτημα, αναφέρεται στο κατά πόσο συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο διάταξη του εσωτερικού δικαίου. Πρέπει να υπομνησθεί σχετικά ότι το Δικαστήριο, αποφαινόμενο στο πλαίσιο του άρθρου 177, δεν είναι αρμόδιο να εφαρμόσει τον κοινοτικό κανόνα σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, ούτε, επομένως, να προβεί σε χαρακτηρισμό μιας διατάξεως του εσωτερικού δικαίου σε σχέση με τον κοινοτικό κανόνα. Μπορεί, όμως, στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας που καθιερώνει το εν λόγω άρθρο και βάσει των στοιχείων της δικογραφίας, να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο τα στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που θα του ήταν χρήσιμα κατά την εκτίμηση των αποτελεσμάτων της εν λόγω διατάξεως.

7 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, το Cour d'appel ερωτά αν, βάσει των αρχών του κοινοτικού δικαίου, όπως εκφράζονται κυρίως στο άρθρο 220 της Συνθήκης ΕΟΚ, η ευεργετική διάταξη της νομοθεσίας κράτους μέλους που έχει σκοπό να ευνοήσει, ιδίως στο δικαστικό τομέα, τη γλωσσική έκφραση μιας ομάδας πολιτών του εν λόγω κράτους, πρέπει να επεκταθεί, χωρίς διακρίσεις λόγω ιθαγένειας, στους υπηκόους άλλων κρατών μελών που πληρούν όλες τις προϋποθέσεις που καθορίζουν τη χρησιμοποίηση μιας ορισμένης γλώσσας από τα μέλη της σχετικής ομάδας του πληθυσμού.

8 Σχετικά με το θέμα αυτό η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το άρθρο 220, πρώτη περίπτωση, της Συνθήκης ΕΟΚ περιορίζεται να προβλέψει ότι τα κράτη μέλη, εφόσον είναι αναγκαίο, θα διεξάγουν μεταξύ τους διαπραγματεύσεις, για να εξασφαλίσουν προς όφελος των υπηκόων τους την απόλαυση και την προστασία των δικαιωμάτων υπό τους όρους που αναγνωρίζει κάθε κράτος στους υπηκόους. Αποκλείεται, λοιπόν, η επίκληση των δικαιωμάτων στα οποία αναφέρεται η διάταξη αυτή εφόσον δεν έχει τεθεί σε ισχύ σχετική σύμβαση. Ωστόσο, ένας διακινούμενος εργαζόμενος που έχει την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους, μπορεί να επικαλεστεί το δικαίωμα χρησιμοποιήσεως μιας ορισμένης γλώσσας, σ' ένα κράτος μέλος και ιδίως στο δικαστικό τομέα, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν για τους υπηκόους του εν λόγω κράτους, ως « κοινωνικό πλεονέκτημα » κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου που θεσπίστηκε βάσει του άρθρου 49 της Συνθήκης.

9 Η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας προβάλλει τρία επιχειρήματα. Υποστηρίζει, πρώτον, ότι οι διατάξεις του εσωτερικού δικαίου που έχουν θεσπιστεί υπέρ μιας επίσημα αναγνωρισμένης μειονότητας αφορούν μόνο όσους ανήκουν στη μειονότητα αυτή και κατοικούν στη γεωγραφική ζώνη στην οποία είναι εγκατεστημένη η μειονότητα. Δεύτερον, ότι το προαναφερθέν άρθρο 220 δεν μπορεί να δημιουργήσει δικαιώματα και υποχρεώσεις εφόσον τα κράτη μέλη δεν έχουν συνάψει σχετική σύμβαση. Τέλος, παρατηρεί, ότι ένα « κοινωνικό πλεονέκτημα » κατά την έννοια του άρθρου 7 του κανονισμού 1612/68 πρέπει, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, να εμφανίζει τουλάχιστον έμμεσο δεσμό με εργασιακή σχέση και να παρέχεται σε τομέα που έχει κάποια σχέση με τον κοινωνικό τομέα, γεγονός που δεν συμβαίνει στην παρούσα υπόθεση.

10 Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα του Cour d'appel της Λιέγης πρέπει να ληφθούν υπόψη όλες οι διατάξεις της Συνθήκης και του παράγωγου δικαίου που μπορούν να σχετίζονται με το πρόβλημα που έχει τεθεί.

11 Ως προς το άρθρο 220, που αναφέρεται στο ερώτημα του Cour d'appel, πρέπει να παρατηρηθεί ότι σκοπός της διατάξεως αυτής δεν είναι να θέσει έναν καθαυτό λειτουργικό κανόνα δικαίου, αλλά περιορίζεται στη χάραξη του πλαισίου διαπραγματεύσεων που θα διεξαγάγουν μεταξύ τους τα κράτη μέλη « εφόσον είναι αναγκαίο ». Η διάταξη αυτή δεν έχει άλλο αποτέλεσμα από το να τάξει ως σκοπό την επέκταση, εκ μέρους όλων των κρατών μελών, στους υπηκόους των άλλων κρατών μελών, των εγγυή-

σεων που παρέχουν στον τομέα αυτό στους δικούς τους υπηκόους. Στην προοπτική μιας Κοινότητας στηριζόμενης στην αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και της ελευθερίας εγκαταστάσεως, η προστασία των δικαιωμάτων και των ατομικών διευκολύνσεων στο γλωσσικό τομέα ενέχει ιδιαίτερη σημασία.

12 Ως προς το άρθρο 7 της Συνθήκης, αυτό ορίζει ότι « εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσης Συνθήκης και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της, απαγορεύει κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας ». Επιβάλλεται η διασφάλιση της πλήρους εφαρμογής της διατάξεως αυτής επί όλων των προσώπων που είναι εγκατεστημένα στο έδαφος κράτους μέλους, σε κατάσταση που ρυθμίζει το κοινοτικό δίκαιο. Στην ίδια αλληλουχία σκέψεων πρέπει να παρατηρηθεί ότι και το άρθρο 48, που ρυθμίζει την κατάσταση των μισθωτών εργαζομένων, στηρίζεται επίσης στην επέκταση της μεταχειρίσεως, που επιφυλάσσει ένα κράτος στους υπηκόους του, στους υπηκόους όλων των κρατών μελών που έχουν νόμιμα εγκατασταθεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους για να εργαστούν ως μισθωτοί.

13 Πρέπει, επομένως, να εξεταστεί αν η ευχέρεια να ζητηθεί η διεξαγωγή μιας δίκης σε ορισμένη γλώσσα εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης και πρέπει, κατά συνέπεια, να εκτιμηθεί υπό το φως της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων που καθιερώνουν οι προαναφερθείσες διατάξεις.

14 Δεδομένου ότι, σύμφωνα με τα έγγραφα της δικογραφίας, ο κατηγορούμενος έχει την ιδιότητα του μισθωτού (στο δικόγραφο της ανακοπής κατά την ερήμην αποφάσεως της 2ας Νοεμβρίου 1982, δηλώνει ότι ασχολείται με την επικάλυψη στεγών με σχιστόλιθο και ψευδάργυρο και εργάζεται στην επιχείρηση του πατέρα του), το ζήτημα πρέπει ειδικότερα να εξεταστεί υπό το φως των άρθρων 48 και 49 της Συνθήκης και των διατάξεων του παραγώγου δικαίου που έχουν θεσπιστεί για την εφαρμογή τους, ιδίως δε του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου.

15 Πράγματι, όπως προκύπτει από την πέμπτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1612/68, το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας απαιτεί, για να μπορεί να ασκείται υπό αντικειμενικές συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρεπείας, να εξασφαλισθεί πραγματικά και νομικά η ισότης μεταχειρίσεως ως προς την άσκηση μισθωτής δραστηριότητος και την ανεύρεση στέγης, και επίσης να καταργηθούν τα εμπόδια στην κινητικότητα των εργαζομένων, ιδίως όσον αφορά το δικαίωμα του εργαζομένου να

συνοδεύεται από την οικογένειά του και τις προϋποθέσεις ενσωματώσεως της οικογενείας αυτής στη χώρα υποδοχής ».

16 Η δυνατότητα χρησιμοποιήσεως της δικής του γλώσσας σε διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους όπου κατοικεί, υπό τους αυτούς όρους με τους εργαζομένους που έχουν την ιθαγένεια της χώρας, συμβάλλει σημαντικά στην ενσωμάτωση του διακινούμενου εργαζομένου και της οικογένειάς του στη χώρα υποδοχής και, επομένως, στην επίτευξη του στόχου της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

17 Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, η ευχέρεια αυτή πρέπει να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνεται στην έννοια του « κοινωνικού πλεονεκτήματος » που αναφέρεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, του προαναφερθέντος κανονισμού 1612/68, κατά το οποίο οι εργαζόμενοι που έχουν την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους πρέπει να απολαύουν « των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους ». Με τη φράση αυτή υπονοούνται, όπως δέχτηκε το Δικαστήριο στην απόφασή του της 31ης Μαΐου 1979 (Even, 207/78, Rec. σ. 2019), « όλα τα πλεονεκτήματα τα οποία, είτε πηγάζουν από σύμβαση εργασίας είτε όχι, αναγνωρίζονται γενικώς υπέρ των ημεδαπών εργαζομένων, λόγω κυρίως της αντικειμενικής τους ιδιότητας των εργαζομένων ή απλώς λόγω του γεγονότος ότι κατοικούν στην εν λόγω χώρα ».

18 Στο ερώτημα, επομένως, που έχει υποβληθεί πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, όπως προκύπτει από το άρθρο 48 της Συνθήκης και ιδίως από τον κανονισμό 1612/68 του Συμβουλίου, απαιτεί ο εργαζόμενος που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους και κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος να έχει το δικαίωμα να ζητήσει τη διεξαγωγή της εναντίον του ποινικής δίκης σε γλώσσα διαφορετική από τη γλώσσα της διαδικασίας που χρησιμοποιείται συνήθως ενώπιον του οικείου δικαστηρίου, αν οι ημεδαποί εργαζόμενοι απολαύουν, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις, του δικαιώματος αυτού.

Επί των δικαστικών εξόδων

19 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και η κυβέρνηση της Ιταλικής Δημοκρατίας που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει, ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης, το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε το Cour d'appel της Λιέγης με απόφαση της 26ης Απριλίου 1984, αποφαίνεται:

Η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, όπως προκύπτει από το άρθρο 48 της Συνθήκης και ιδίως από τον κανονισμό 1612/68 του Συμβουλίου, απαιτεί ο εργαζόμενος που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους και κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος να έχει το δικαίωμα να ζητήσει τη διεξαγωγή της εναντίον του ποινικής δίκης σε γλώσσα διαφορετική από τη γλώσσα της διαδικασίας που χρησιμοποιείται συνήθως ενώπιον του οικείου δικαστηρίου, αν οι ημεδαποί εργαζόμενοι απολαύουν, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις, του δικαιώματος αυτού.

Mackenzie Stuart Bosco Due Pescatore

Koopmans Everling Bahlmann Galmot Joliet

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Ιουλίου 1985.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος

A. J. Mackenzie Stuart